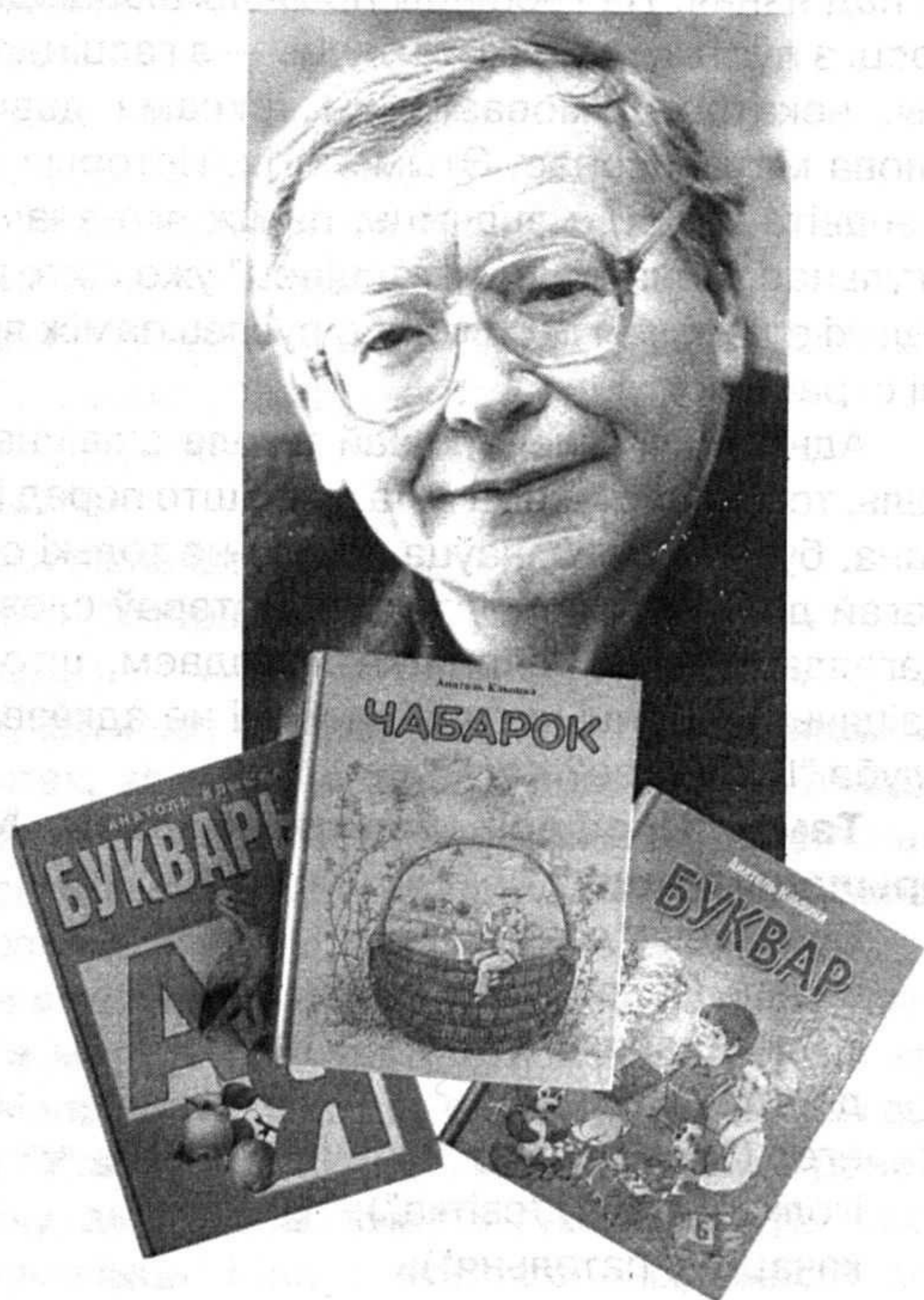

З любоўю да кнігі

Да 75-годдзя з дня нараджэння Анатоля Клышкі

■ Памяць аб першай прачытанай кнізе, як і памяць аб першай настаўніцы, мы праносім скрозь усё жыццё. Сяброўства маленькага чалавека з кнігай пачынаецца з буквара — першага падручніка. Менавіта буквар літара за літарай, старонка за старонкай знаёміць дзіця з навакольным светам, поўным таямніц і хараства, абуджае пачуццё прыгожага і ўзбагачае фантазію. Уменне чытаць запальвае агеньчыкі радасці ў дзіцячых вачах, калі літары, як па ўзмаху чароўнай палачкі, складаюцца ў словы, словы — у сказы, а сказы — у казкі. Беларускія школьнікі вось ужо на працягу чатырох дзесяцігоддзяў навучаюцца магіі чытання па методыцы таленавітага педагога, выдатнага пісьменніка, паэта і перакладчыка Анатоля Канстанцінавіча КЛЫШКІ.

Творчы і жыццёвы шлях Анатоля Клышкі непарыўна звязаны з народнай асветай і культурай беларусаў. Менавіта кнізе А. Клышка прысвяціў больш за паўвека, прывіваючы і дзецям, і дарослым любоў да роднай мовы.

Нарадзіўся пісьменнік 16 красавіка 1935 г. у в. Данейкі Баранавіцкага раёна Брэсцкай вобласці ў сялянскай сям’і. Яго маці, Алесь Сцяпанаўна, была вядомай у наваколлі песенніцай: цудоўна спявала беларускія песні, менавіта з яе слоў былі зроблены цікавыя фальклорныя запісы. Пасля заканчэння мясцовай сямігодкі Анатоль Клышка вучыўся ў Навагрудскім педагагічным вучылішчы (1949—1952), дзе грунтоўна выкладалася методыка навучання грамаце. Адукацыя, атрыманая ў вучылішчы, мела выключнае значэнне для далейшага лёсу А. Клышкі. Дзякуючы адметным літаратурным і лінгвістычным здольнасцям юнак выдатна вучыўся таксама на філалагічным факультэце Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта (1953—1958), у аспірантуры пры Інстытуце літаратуры імя Янкі Купалы Акадэміі навук БССР (1959—1961).

Літаратурным дэбютам А. Клышкі стаў верш “Мы з’ядналіся ў калгас”, апублікаваны ў 1950 г. у навагрудскай раённай газеце “Звязда”. З 1952 г. ён стала выступае ў рэспубліканскім друку.

У 1960 г. малады паэт становіцца членам Саюза пісьменнікаў Беларусі.

Пяру Анатоля Клышкі належыць шэраг літаратурна-крытычных артыкулаў, прысвечаных методыцы выкладання літаратуры ў школе, творчасці М. Багдановіча, М. Танка, П. Панчанкі, Р. Барадуліна, А. Вялюгіна і інш. Крытычныя працы А. Клышкі вызначаюцца праблемнасцю, палемічным характарам, публіцыстычнасцю і яскравасцю стылю. Гэтыя артыкулы ўвайшлі ў кнігу “Права на верш” (1967).

Літаратуразнаўчую дзейнасць пісьменнік спалучаў з працай у рэдакцыі газеты “Літаратура і Мастацтва”, некаторы час з’яўляўся літсупрацоўнікам часопіса “Полымя”, потым быў старшым рэдактарам сцэнарнага аддзела кінастудыі “Беларусьфільм”, працаваў у аддзеле методыкі навучання літаратуры Навукова-даследчага інстытута педагогікі Міністэрства асветы БССР, загадваў рэдакцыяй выдавецтва “Юнацтва”.

З красавіка 1966 г. па снежань 1967 г. Міністэрства асветы БССР праводзіла конкурс на складанне буквара для школ з беларускай мовай навучання. Анатоль Канстанцінавіч аддаўся за стварэнне падручніка. Ён прагледзеў больш за 250 буквароў рознага часу на рускай, украінскай,

польскай і нямецкай мовах з фондаў Дзяржаўнай бібліятэкі БССР (сёння — Нацыянальная бібліятэка Беларусі). Усе тагачасныя буквары, як сцвярджае А. Клышка, былі “зашпілены ў аднастайны адукацыйны шынель”, засмучалі “беднаю моваю, штучнымі тэкстамі”. Педагог імкнуўся стварыць цікавы і займальны падручнік: пісаў апавяданні і замалёўкі паводле беларускага фальклору, адбіраў вершы, лірычныя, апавядальныя, апісальныя і навукова-папулярныя тэксты, якія і сёння захапляюць дзіцячае сэрца цеплынёю слова, мілагучнасцю роднай мовы, музыкай вершаваных радкоў, прыгажосцю краявідаў. Знайшлося месца ў буквары і гумару, жарту, казцы, загадцы, лічылцы, прыказцы, прымаўцы, рэбусу, народнай прыкмеце, а таксама гульням з гукамі, літарамі і словамі. На рэспубліканскім конкурсе буквар А. Клышкі (1-е выданне 1969 г.; перавыдаецца штогод) быў прызнаны лепшым падручнікам па навучанні грамаце, а на міжнародным кніжным кірмашы ў Лейпцыгу адзначаны высокай узнагародай. У 1993 г. кніга заняла першае месца на конкурсе па стварэнні нацыянальнага буквара. Да падручніка былі выдадзены “Пропісі” і “Пісьмо”, якія таксама перавыдаюцца штогод. На конкурсе “Падручнік 1999 года для агульнаадукацыйнай школы” гэты вучэбна-метадычны комплекс атрымаў высокую ацэнку. А. Клышка падрыхтаваў і кнігу для дадатковага чытання ў I класе “Верасок” (выдадзена ў 1978 г.; 3-е выданне 1986 г.), а для школ з рускай мовай навучання — “Букварь” (1-е выданне 1999 г.; перавыдаецца штогод), падручнік для вучняў IV класа “Літаратурнае чытанне” (2008), кнігу для чытання для IV класа “Чабарок” (5-е выданне 1998 г.), падручнік па літаратурным чытанні для III класа “Чабарок” (2-е выданне 2001 г.), якія атрымалі станоўчыя водгукі спецыялістаў. У 2003 г. выйшаў ілюстраваны слоўнік для вучняў пачатковых класаў “Чую, бачу, гавару”, распрацаваны з улікам практычнага вопыту аналагічных замежных выданняў. Ён ахоплівае найбольш ужывальную, тэматычна згрупаваную лексіку, што адлюстроўвае навакольны і ўнутраны свет дзіцяці. Яркія і займальныя малюнкi, цікавыя прыклады абуджаюць фантазію, пачуццё прыгожага, узбагачаюць эмоцыі — у іх гучаць і здзіўленне, і гумар, і радасць.

Анатоль Клышка — аўтар вучэбна-метадычных дапаможнікаў для настаўнікаў пачатковых класаў “Буквар: дзень пры дні” (2000), “Буквар: старонкі і ўрокі” (2008), а для рускамоўных школ склаў “Букварь: страницы и уроки” (апошняе выданне 2008 г.). Больш за 30 гадоў А. Клышка прысвяціў распрацоўцы метадыкі навучання грамаце, якая вылучаецца адметнай структурай і глыбокім зместам, сведчыць пра грунтоўнае веданне аўтарам лінгвістыкі, псіхалогіі, дыдактыкі і літаратуразнаўства.

Анатоль Клышка плённа працуе і ў дзіцячай літаратуры. Широка вядомы яго кнігі “У лясках Белавежы” (1975), “Самая лепшая хатка” (1976), “Вярэнька загадак” (1982), а таксама “Беларуска-польскі размоўнік” для дзяцей школьнага ўзросту (1992). У кнізе “Францыск Скарына, альбо Як да нас прыйшла кніга” (апошняе выданне 2009 г.) пісьменнік зразумелай для дзяцей мовай расказвае пра жыццё і дзейнасць славутага беларускага

першадрукара, пра стварэнне кнігі ў Сярэднявеччы і вынаходства кнігадрукавання. Твор абуджае цікавасць да гісторыі Радзімы, роднай мовы і літаратуры.

Шматгранны талент А. Клышкі праявіўся і ў галіне мастацкага перакладу. Для падлеткаў ён пераклаў на беларускую мову казачныя гісторыі пра жыхароў саксонскага горада Шыльды, якія склалі кнігу “Шыльдбюргеры. Па-нямецку пачуў, па-беларуску збаяў Анатоль Клышка” (1983). Дзякуючы нястомнай працы пісьменніка беларусы атрымалі магчымасць чытаць на роднай мове раман старажытнагрэчаскага пісьменніка Лонга “Пастушыная гісторыя пра Дафніса і Хлою” (1991), а таксама “Новы Заповіт” (1980), некаторыя раздзелы якога былі апублікаваны ў часопісе “Спадчына” (1989—1990). Сёння А. Клышка займаецца перакладам з грэчаскай мовы поўнага Евангелля, падрыхтаваў зборнік загадак “1000 арэшкаў”, а таксама зборнік “100 языкаломак”, прызначаныя для развіцця дапытлівага дзіцячага розуму.

За значны ўклад у развіццё айчыннага літаратуразнаўства і педагогікі Анатолю Канстанцінавічу было прысвоена званне заслужанага работніка культуры Беларусі, ён узнагароджаны медалём Францыска Скарыны. Анатоль Клышка — арыгінальны і самабытны пісьменнік, выдатны педагог і мовазнаўца. Ён знайшоў сябе ў самых розных відах літаратурнай творчасці: крытык і перакладчык, паэт і прэзаік, вучоны-літаратуразнавец і публіцыст, аўтар нарысаў і падручнікаў.

ЛІТАРАТУРА

Беларуская энцыклапедыя : у 18 т. — Мінск, 1996. Т. 8. — С. 351.

Республика Беларусь : энцикл. : в 7 т. — Минск, 2007. Т. 4. — С. 88—89.

Беларускі фальклор : энцикл. : у 2 т. — Мінск, 2005. Т. 1. — С. 696.

Энцыклапедыя літаратуры і мастацтва Беларусі : у 5 т. — Мінск, 1986. Т. 3. — С. 80.

Беларуская ССР : карот. энцикл. : у 5 т. — Мінск, 1981. Т. 5. — С. 312.

Белорусская ССР : крат. энцикл. : в 5 т. — Минск, 1982. Т. 5. — С. 294.

Беларусь : энциклапед. давед. — Мінск, 1995. — С. 392.

Беларускія пісьменнікі (1917—1990) : давед. — Мінск, 1994. — С. 283—284.

Беларускія пісьменнікі : бібліяграф. слоўнік : у 6 т. — Мінск, 1994. Т. 3. — С. 276—277.

Батвіннік, М. Б. Анатоль Клышка ; “Буквар” Анатоля Клышкі, 1969—2003 / М. Б. Батвіннік // Азбука на ўсе часы. — Мінск, 2003. — С. 250—252, 253—279.

Клышко, Л. Святло яго кніг / Л. Клышко // Пралеска. — 2005. — № 5. — С. 58.

Клышка, А. Айчынная букварыстыка — паняцце рэальнае // Літаратура і Мастацтва. — 2009. — № 35. — С. 4.

Т. В. НАВАРЫЧ,
бібліёграф першай катэгорыі
Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі